

مقدمه‌ای بر ارزش‌های بنیادین مرامنامه اخلاق دانشگاه

محمد خدایاری فرد^{۱*}

چکیده

تغییر کارکرد دانشگاه امروز و تبدیل آن به موتور اقتصادی جوامع، چالش‌هایی را در زمینه رفتار اخلاقی در دانشگاه‌ها به وجود آورده است. چنین وضعیتی، سبب شده است که نهادهای متولی توسعه اخلاق در دانشگاه مرامنامه‌های اخلاقی تهیه کنند تا از قبل آن نوعی خودگروری اخلاقی را در دانشگاه ترویج دهند. اتکای نظری به ارزش‌های بنیادین بومی و متغیرهای فرهنگی در کشورهای مختلف، موجب تفاوت این مرامنامه‌ها در جوامع فرهنگی مختلف شده است. حال پرسش اساسی این است که ارزش‌های بنیادین که باید در تنظیم مرامنامه‌های داخلی مورد توجه قرار گیرند کدام‌اند؟ روش پژوهش حاضر سندکاوی است و برای پاسخ‌دهی به پرسش پژوهش پنج گام اساسی زیر طی شد: ۱. مشخص کردن مسئله پژوهش، ۲. تعریف و مشخص کردن متغیرها، ۳. نمونه‌گیری و انتخاب واحدهای تحلیل و زمینه، ۴. کدگذاری و مقوله‌بندی و ۵. استنباط نتایج. ارزش‌های بنیادین استخراجی در پژوهش حاضر را می‌توان در سه مقوله ارتباط با خود، ارتباط با دیگران و ارتباط با خداوند دسته‌بندی کرد. مسئولیت‌پذیری، آراستگی ظاهر و انتقادپذیری ذیل مقوله ارتباط با خود؛ اعتماد، احترام و توجه به حقوق دیگران ذیل مقوله ارتباط با دیگران؛ و عدالت، صداقت و توبه ذیل مقوله ارتباط با خداوند آمده است. پژوهش حاضر در واقع درآمدی بر تحقق یکی از مهم‌ترین مراحل تدوین مرامنامه اخلاق، یعنی شناسایی ارزش‌های بنیادین مرامنامه دانشگاه بوده است. بررسی‌های عمیق‌تر و تدوین الگویی وسیع‌تر متناسب با چالش‌ها و معضلات اخلاقی دانشگاه امروز در ایران، ضرورتی اساسی است که توسط گروهی از پژوهشگران در حال انجام است.

کلید واژه‌ها: ارزش‌های بنیادین، دانشگاه، مرامنامه اخلاق

مقدمه

بررسی تاریخی ماهیت دانشگاه بیانگر این است که می‌توان نوعی تحول از انتقال دانش برای حرفه‌های اصلی، پروراندن تحقیقات علمی برای پیشبرد منافع دولت-ملت، ارائه منافع اجتماعی مختلف به جامعه، صنعت و دولت و پیشبرد رشد اقتصادی از طریق تشکیل سرمایه انسانی و نوآوری تکنولوژیکی در اهداف تأسیس دانشگاه، تصور کرد، به گونه‌ای که در قرن بیست‌ویکم، دانشگاه به‌عنوان نهادی دیده شده است که برای گسترش بیشتر و همچنین تجاری‌سازی تحت فشار شدید قرار دارد (باربر^۱ و همکاران، ۲۰۱۳؛ ویسما^۲، ۲۰۰۹). تغییر کارکرد در دانشگاه امروز و تبدیل آن به موتور اقتصادی برای جوامع، چالش‌هایی را برای رفتار اخلاقی در دانشگاه‌ها به‌وجود آورده، به گونه‌ای که اصول اخلاقی تحت فشارهای بسیار شدید به‌ویژه فشارهای مالی قرار گرفته و تصمیم‌گیری براساس این اصول بسیاری پیچیده است (سینگ و استاکلبرگر^۳، ۲۰۱۷). این پیچیدگی در کشور ما به دلایلی دوچندان است، چراکه اگرچه حرکتی زیرین برای انطباق رسالت دانشگاه با آنچه از آن به‌عنوان ویژگی‌های دانشگاه قرن بیست‌ویکم گفته شد (شعارهایی مانند دانشگاه کارآفرین، دانشگاه نسل چهارم و مانند آن) وجود دارد، اما وجه ایدئولوژیک نهاد دانشگاه در ۴۰ سال اخیر، اسلامی‌سازی دانشگاه و نقش تربیتی آن و تلاقی عمیق دین و اخلاق، پرداختن به اخلاق و تربیت اخلاقی را در دانشگاه‌های ما پیچیده‌تر کرده است؛ ضمن آنکه نهادینه کردن اصول اخلاقی در بین دانشجویان و آماده ساختن آنها برای زندگی حرفه‌ای آینده، به‌عنوان بخش مهمی از مسئولیت دانشگاه، دیده شده است. در نتیجه همین پیچیدگی شاهد آن هستیم که همزمان با گسترش کمی آموزش عالی و تغییر اهداف دانشگاه، برخی مسائل مرتبط با اخلاق نیز به تدریج آشکار شده است (قاراخانی و میرزایی، ۱۳۹۶) که از جمله آنها می‌توان به کپی‌برداری قسمتی از پژوهش‌های دیگران، عدم استناد به منابع مورد استفاده، بی‌اعتنایی به مقررات، بی‌احترامی دانشجو به استادان و مانند آن اشاره کرد. چنین وضعیتی، سبب شده است که نهادهای متولی توسعه اخلاق در دانشگاه و برخی پژوهشگران دلسوز، اقدام به تهیه مرامنامه‌های اخلاقی کنند تا از قیل آن نوعی خودگروی اخلاقی را دانشگاه ترویج دهند. مرامنامه اخلاقی، مجموعه دستورالعمل‌هایی است که دست‌اندرکاران یک حرفه یا فعالیت کاربردی با تحلیل موقعیت‌های مختلف، وظایف اخلاقی را در این موقعیت‌ها به‌روشنی مشخص می‌سازند. مجموعه این دستورالعمل‌ها در واقع کمک می‌کنند که افراد وظایف اخلاقی خود را در موقعیت‌های مختلف

1-Barber

2-Wissema

3- Singh & Stuckelberger

به‌وضوح بدانند و به همین دلیل است که در تنظیم مرامنامه‌های اخلاقی به علت اخلاقی بودن هر دستورالعمل پرداخته نشده و فقط وظایف اخلاقی مشخص می‌شود (آیت‌اللہی، بی‌تا). در کشور ما نیز تلاش‌های بسیاری برای تنظیم مرامنامه دانشگاه انجام پذیرفته است. از جمله مهم‌ترین این تلاش‌ها می‌توان به «مرامنامه و موازین اخلاق پژوهش» اشاره کرد که توسط مرکز برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری پژوهشی وزارت عتف (۱۳۹۰) تدوین شده است. این مرامنامه در نه فصل شامل صلاحیت تخصصی (داشتن دانش تخصصی روزآمد با موضوع پژوهش و آشنایی با روش متناسب با موضوع)، انتخاب موضوع پژوهش (اصالت و اعتبار موضوع)، ویژگی‌های فردی پژوهشگر (مواردی مانند صداقت، بی‌طرفی و امانت‌داری)، تعهد و مسئولیت نسبت به ذی‌نفعان، حقوق آزمودنی‌ها، رفتارهای سوء پژوهشی (مانند جعل و تحریف داده‌ها)، استناد، مالکیت معنوی و مسئولیت پژوهش انجام‌گرفته و ضوابط انتشار (مواردی مانند ارسال موازی و مجدد) بوده است.

علاوه‌بر آن تلاش‌های منفرد دیگری نیز در تنظیم مرامنامه اخلاقی دانشگاه صورت گرفته که برخی از آنها عبارت‌اند از: «مرامنامه‌های اخلاقی برای فضای مجازی» (آیت‌اللہی، بی‌تا)؛ «پیش‌نویس مرامنامه اخلاق علمی در ایران» (قاراخانی و میرزایی، ۱۳۹۶)؛ «چارچوبی برای سامان‌دهی موضوعات اخلاق در دو محور ذی‌نفعان و مراحل پژوهش» (لشکربلوکی، ۱۳۸۷)؛ مرامنامه اخلاق آموزشی اعضای هیأت علمی (آراسته، نوه‌ابراهیم و مطلبی‌فرد، ۱۳۸۹)؛ کدهای اخلاقی ویژه آموزش آنلاین (نیک‌روان مفرد، ۱۳۹۰) و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی اعضای هیأت علمی (فرمیپنی فراہانی، رهنما و بهنام‌جام، ۱۳۹۲).

مرور مرامنامه‌های اخلاق منتشرشده در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی خارجی و داخلی اگرچه حاکی از اشتراک در برخی مواد بوده است، با این حال، معضلات اخلاقی متفاوت در جوامع مختلف به تنظیم مرامنامه ویژه بافت‌های فرهنگی گوناگون منجر شده است. برای مثال ابراز آزادانه دیدگاه‌ها یا عدم تبعیض میان پیروان ادیان و فرق مذهبی مختلف ویژه برخی مراکز آموزشی خارجی و احترام به موازین شرعی نظیر رعایت حجاب ویژه مراکز آموزشی داخلی بوده است. شاید دلیل اصلی چنین تفاوت‌هایی را بتوان در اتکای نظری به ارزش‌های بومی و متغیرهای فرهنگی کشور مبدأ در این مرامنامه‌ها دانست. حال سؤال اساسی آن است که ارزش‌های بنیادین که در تنظیم مرامنامه‌های داخلی باید مورد توجه قرار گیرند کدام است؟

روش‌شناسی

برای پاسخ‌دهی به پرسش پژوهش از روش سندکاوی استفاده شده است. در این روش، کلیه کتاب‌ها، مدارک، اسناد، پایگاه‌ها، مقاله‌ها و پژوهش‌های در دسترس پژوهشگران که به

بررسی مفاهیم مرتبط با الگوی اخلاق از منظر اسلامی پرداخته باشند، با استفاده از روش تحلیل محتوا مطالعه می‌شوند. به این منظور گام‌های زیر طی شده است:

۱. مشخص کردن مسئله پژوهش: در این گام مسئله پژوهش به این صورت تحدید شد که ارزش‌ها یا اصول اخلاق بنیادین برای تدوین مرامنامه مبتنی بر مبانی اسلامی کدام است؟

۲. تعریف و مشخص کردن متغیرها: در این گام مفاهیم مورد استفاده در پیشینه نظری مانند اخلاق، اخلاق اسلامی، اخلاق علمی، اصول اخلاقی، ارزش‌های اخلاقی، و مانند آن به‌عنوان مفاهیمی که پژوهشگر باید به‌دنبال بررسی آنها در متن باشد، انتخاب شد.

۳. نمونه‌گیری و انتخاب واحدهای تحلیل و زمینه: در این گام به روش نمونه‌گیری هدفمند قرآن کریم، نهج‌البلاغه و تفاسیر مرتبط با آنها به‌عنوان متونی که قصد بررسی آنها وجود دارد، انتخاب شد. ابعاد و مؤلفه‌های اخلاق اسلامی یا اخلاق از منظر اسلام به‌عنوان واحد تحلیل انتخاب شدند.

۴. کدگذاری و مقوله‌بندی: در این مرحله، کدگذاری به‌صورت استقرایی صورت گرفت، یعنی بدون سوگیری و توجه به نظریه خاصی، با لحاظ هدف و سؤال پژوهش که الگوی اخلاق از منظر اسلامی است، متون انتخاب‌شده مطالعه و تحلیل شد. ابتدا متون به‌صورت مکرر مطالعه شد و پس از یافتن درک کلی از آن، متن دوباره به‌صورت کلمه به کلمه مطالعه شد تا کدها استخراج شود. پس از آن کدها براساس تفاوت‌ها یا شباهت‌هایشان به داخل طبقات دسته‌بندی شدند.

۵. استنباط نتایج: در این گام ضمن رعایت تعادل بین توصیف و تفسیر، نتایج و دلالت‌ها استنباط شد.

یافته‌ها

با طی گام‌های روش سندکاوی، الگوی زیر مربوط به ارزش‌های بنیادین اخلاق به منزله نمونه‌ای کوتاه از الگوی وسیع‌تر از قرآن کریم و نهج‌البلاغه استخراج شد.

مستند مرتبط با قرآن کریم و نهج‌البلاغه و همچنین ماده مرتبط با آنها که در تهیه مراننامه قابل استفاده است، شامل موارد زیر است:

- **مسئولیت‌پذیری:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه در انجام وظایف خود متعهد و مسئولیت‌پذیر باشند.

«لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَلْبِسُوا ثِيَابَ الْإِيمَانِ وَالْمَلَائِكَةُ وَالْكَتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَأَتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بَعْدَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۗ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ»

«نیکی آن نیست که رویتان را به سوی مشرق و مغرب آورید، بلکه نیکی آن است که کسی به خداوند و روز بازپسین و فرشتگان و کتابهای آسمانی و پیامبران ایمان داشته باشد و مال را با وجود دوست داشتش به خویشاوندان و یتیمان و بینوایان و در راه ماندگان و خواهندگان و بردگان ببخشد و نماز را برپا دارد و زکات را بپردازد، و وفاکنندگان به پیمانشان چون پیمان بندند و خوشا شکیبایان به هنگام تنگدستی و ناخوشی و هنگامه کارزار، اینان صادقان و هم اینان پرهیزگارانند» (قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۱۷۷، ترجمه خرمشاهی).

«پایبندی به عهد و پیمان جزو ارزش‌های زندگی من است» (نهج‌البلاغه، حکمت ۱۵۵).

«من هرگز انجام کارهای فراوان و مهم را عذری برای ترک مسئولیت‌های کوچک‌تر نمی‌دانم» (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳).

«من در وعده‌ها و وظایفم عمل‌گرا هستم» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۹۳).

- **آراستگی ظاهر:** انتظار می‌رود تمامی اعضا با رعایت شئون و ضوابط دانشگاه، آراسته ظاهر شوند.
«يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۗ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ»
ای فرزندان آدم جامه خود را در هر نمازی برگیرید و بخورید و بیاشامید و [لی] زیاده روی مکنید که او اسرافکاران را دوست نمی‌دارد (قرآن کریم، سوره اعراف، آیه ۳۱، ترجمه خرمشاهی).
- **انتقادپذیری:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه انتقادپذیر باشند.
«الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ ۗ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ»
به سخن گوش فرامی‌دهند و بهترین آن را پیروی می‌کنند اینانند که خدایشان راه نموده و اینانند همان خردمندان (قرآن کریم، سوره زمر، آیه ۱۸، ترجمه خرمشاهی).
«من از اندرز دیگران بهره می‌برم» (نهج البلاغه، نامه ۳۱) (پندپذیری، نامه ۳۱).
- **اعتماد:** انتظار می‌رود روحیه اعتماد در تمامی اعضای دانشگاه نسبت به یکدیگر وجود داشته باشد.
«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا ۗ يٰحِبِّ أَحَدِكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۗ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ» (حجرات: ۱۲).
ای مؤمنان از بسیاری از گمانها پرهیز کنید، چرا که بعضی از گمانها گناه است، و [در کار دیگران] تجسس مکنید، و بعضی از شما از بعضی دیگر غیبت نکنند، آیا هیچ کدام از شما خوش دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد، که از آن تنفر دارید، و از خداوند پروا کنید که بی‌گمان خداوند توبه‌پذیر مهربان است (قرآن کریم، سوره حجرات، آیه ۱۲، ترجمه خرمشاهی).
- **احترام:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه به یکدیگر احترام بگذارند و از خشونت، تهمت زدن، تمسخر، دادن القاب زشت، عیب‌جویی از یکدیگر، غیبت کردن و سخن‌چینی پرهیزند.
«وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۗ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ ۗ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا»
بگو به بندگانم سخنی را که بهتر است بگویند، چرا که شیطان میان آنان را به هم می‌زند، بی‌گمان شیطان دشمن آشکار انسان است قرآن کریم، سوره اسراء، آیه ۵۳، ترجمه خرمشاهی).

- «من به داشتن اتحاد و همدلی با دیگران پایبند هستم» (نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲).
- «من نسبت به دیگران حسن ظن دارم» (نهج البلاغه، نامه ۵۳).
- **توجه به حقوق دیگران:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه به حقوق خود و دیگران آگاه باشند و آنها را به رسمیت بشمرند و نسبت به رعایت آنها ملزم باشند.
- «إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۗ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ»
- ایراد تنها بر کسانی است که به مردم ستم می‌کنند و در روی زمین به ناحق سرکشی می‌نمایند، اینانند که عذابی دردناک در پیش دارند (قرآن کریم، سوره شورا، آیه ۴۲، ترجمه خرمشاهی)
- «من با احترام به حقوق دیگران پایبند هستم» (نهج البلاغه، حکمت ۱۶۶).
- **عدالت:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه در سخن گفتن، ستایش کردن، انتقاد کردن، انجام وظایف و سایر امور عدالت را رعایت کنند.
- «و كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا؛ و این گونه شما را امت میانه قرار دادیم»
- و چون با مؤمنان روبه‌رو شوند، گویند ایمان آورده‌ایم، و چون با پیشوایان خویش تنها شوند، گویند ما با شما هستیم، ما فقط ریشخند (قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۱۴، ترجمه خرمشاهی).
- «من حتی در نگاه، سلام و اشاره کردن نیز عدالت را رعایت می‌کنم» (نهج البلاغه، نامه ۴۶).
- «من طوری رفتار نمی‌کنم که زورمندان در ستم من طمع کنند و ناتوانان از عدالت من ناامید گردند (نهج البلاغه، نامه ۴۶).
- «من با عدالت با دیگران رفتار می‌کنم» (نهج البلاغه، حکمت ۲۲۰).
- **صداقت:** انتظار می‌رود تمامی اعضای دانشگاه از هر نظر صداقت و اصالت داشته باشند.
- «يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ» (بقره: ۹).
- می‌خواهند خدا و اهل ایمان را فریب دهند و حال آنکه فریب ندهند مگر خود را، و این را نمی‌دانند (قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۹، ترجمه خرمشاهی).
- «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ»
- ای مؤمنان از خداوند پروا کنید و در زمره راستان باشید (قرآن کریم، سوره توبه، آیه ۱۱۹، ترجمه خرمشاهی).
- «من اهل دروغ نیستم» (نهج البلاغه، خطبه ۸۶).
- «من اهل ریاکاری و تظاهر نیستم» (نهج البلاغه، خطبه‌های ۳۲ و ۸۶).

نتیجه‌گیری

با تخصصی شدن علوم، دانش بشری متشکل از شاخه‌های متعددی شده است که هر یک اقتضات خاص خود را دارند؛ به همین دلیل نمی‌توان برای تمامی رشته‌های علمی از یک مرامنامه خاص استفاده کرد. با این حال برخی پژوهشگران (برای مثال آیت‌اللهی و اکبری‌زردخانه، ۱۳۹۶) الگوهای را پیشنهاد کرده‌اند که با استفاده از آنها می‌توان مرامنامه خاص هر رشته علمی را تنظیم کرد. در چنین الگویی پس از یافتن مواردی که به تصمیم اخلاقی نیاز دارند و بازشناسی چالش‌های اخلاقی در آن زمینه علمی، تعیین ارزش‌های بنیادین یا اصول اخلاقی زیربنایی برای مواد مرامنامه از مهم‌ترین مراحل است. پژوهش حاضر در واقع درآمدی بر تحقق یکی از مهم‌ترین مراحل تدوین مرامنامه اخلاق، یعنی شناسایی ارزش‌های بنیادین مرامنامه دانشگاه بوده است. صداقت، اعتماد، انصاف، احترام و مسئولیت در برخی متون به منزله مهم‌ترین ارزش‌های بنیادین مرامنامه اخلاق در دانشگاه‌های خارجی ذکر شده‌اند (مرکز بین‌المللی صداقت دانشگاهی^۱، ۲۰۱۳). بر این اساس می‌توان مدعی بود مرامنامه اخلاقی مبتنی بر اندیشه‌های اسلامی، ارزش‌های بنیادین بیشتری را پوشش می‌دهد و جنبه‌های وسیع‌تری از زیست دانشگاهی را می‌تواند مشمول شود.

در تفسیر یافته‌های این مطالعه باید نکات زیر را مورد توجه قرار داد:

- مطالعه حاضر بررسی مقدماتی بوده و ارزش‌های احصاشده و مواد مرتبط با آنها تنها نمونه‌ای از تلاش پژوهشی در حال انجام است؛
- مبتنی بر هر یک از ارزش‌های بنیادین احصاشده آیتم‌های بسیاری را می‌توان در مرامنامه اخلاق دانشگاه گنجانده. آنچه در اینجا آمده، به‌عنوان نمونه ذکر شده و تمام مواد ممکن ذکر نشده است. برای مثال مبتنی بر ارزش رعایت حقوق دیگران می‌توان به رعایت حقوق دانشجویان در اختصاص زمان مناسب برای تدریس، تصحیح دقیق برگه‌های آزمون، اختصاص زمان مناسب برای اعتراض به نمره آزمون و مانند آن اشاره کرد.

منابع

قرآن کریم

نهج‌البلاغه

آراسته، حمیدرضا؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم و مطلبی‌فرد، علیرضا (۱۳۸۹). «بررسی وضعیت اخلاق آموزشی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران». راهبرد فرهنگ، ۸ و ۹: ۲۰۳-۲۲۰.

- آیت‌اللهی، حمیدرضا (بی‌تا). مرامنامه اخلاق در فضای مجازی. استخراج از وبسایت رسمی دکتر حمیدرضا آیت‌اللهی (<https://ayatollahy.net/articles/other-articles-in-persian/222>) تاریخ احصا ۱۴ فروردین ۱۳۹۸.
- آیت‌اللهی، حمیدرضا و اکبری‌زردخانه، سعید (۱۳۹۶). «مرامنامه اخلاق در علوم؛ چیستی، چرایی و روش تهیه». پژوهش‌های فلسفی و کلامی. ۱۹ (۴): ۲۳-۴۴.
- فرمی‌هنی فراهانی، محسن؛ رهنما، اکبر و بهنام‌جام، لیلا (۱۳۹۲). «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی اعضای هیأت علمی و اولویت‌بندی آن». نامه آموزش عالی. ۲۲: ۴۱-۶۲.
- قاراخانی، معصومه و میرزایی، آیت‌الله (۱۳۹۶). اخلاق علم در علوم اجتماعی ایران. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- لشکربلوکی، محتبی (۱۳۸۷). «چارچوب تدوین ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای پژوهش‌های علمی و فناوری». فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری. ۳ (۱ و ۲): ۱۰۵-۱۱۴.
- مرکز برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری پژوهشی (۱۳۹۱). منشور و موازین اخلاق پژوهش. اهواز: دانشگاه شهید چمران اهواز.
- نیک‌روان مفرد، ملاحظ (۱۳۹۰). «کدهای اخلاق در آموزش آنلاین». تاریخ پزشکی. ۸: ۹۳-۱۱۸.
- Barber, M., Donnelly, K., & Rizvi, S. (2013). *An avalanche is coming: Higher education and the revolution ahead*. London: Institute for Public Policy Research.
- Singh, D., & Stuckelberger, Ch. (2017). *Ethics in higher education. Values driven leaders for the future*. Globethics.net Educational Ethics
- The International Center for Academic Integrity (2013). *Fundamental values of academic integrity*. Second edition. Clemson University Press.
- Wissema, J. G. (2009). *Towards the third generation University. Managing the University in transition*. Edward Elgar.

Fundamental Values of Ethical Codes for University

Mohammad Khodayarifard¹

Abstract

Changing the function of modern universities and turning them into an economic engine for societies has provided challenges for ethical behavior in universities. This situation has led institutions responsible for developing an ethical culture in universities to develop codes of conduct to promote a kind of ethical egoism in universities. Theoretical reliance on indigenous fundamental values and cultural variables in different countries has led to different codes of conduct in different cultural societies. The key question is: "what are the fundamental values that should be taken into account in the development of codes of conduct? A citation analysis method was used in this study and the following five basic steps were taken in order to answer the research question: 1) Identifying the research problem, 2) Defining and specifying the variables, 3) Sampling and selecting units of analysis and background, 4) Coding and categorization, and 5) Conclusion. The extracted fundamental values in the present study can be categorized into self-communication, communication with others, and communication with God. Self-communication has sub-categories including acceptance of responsibility, superficial beauty, and acceptance of criticism; communication with others has sub-categories including trust, respect and consideration for the rights of others; and communication with God has sub-categories including justice, honesty and repentance. The present study was an attempt toward the realization of one of the most important steps in the development of a code of ethics, namely identifying the fundamental values of a code of ethics for universities. More in-depth studies and development of a broader model to address the ethical challenges of the modern Iranian universities are a fundamental necessity attracting some researchers.

Keywords: Code of conduct, University, Fundamental Values

1- Professor of psychology at University of Tehran, khodayar@ut.ac.ir